

УДК 342.565.4.018.05(430-074:410)''1945/...''(091)
DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v96.2022.7>

Н. Т. Паславська

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ В БРИТАНСЬКІЙ ОКУПАЦІЙНІЙ ЗОНІ ПОВОЄННОЇ НІМЕЧЧИНИ

Постановка проблеми. Адміністративний контроль через адміністративні суди, за допомогою якого громадяни можуть захистити свої права від державної влади, вважають особливим державно-правовим досягненням, навіть «вершиною» правової держави, на думку німецького правника Ф. Фляйнера. Своїм корінням адміністративний контроль у Німеччині сягає 19-го ст., а сучасна німецька адміністративна юстиція базується на багаторічному процесі розвитку від авторитарної до демократичної держави, яка керується конституцією. У ході такого розвитку стосунки між державою і громадянином кардинально змінились від домінування-підпорядкування до відносин, які впорядковані законом.

Адміністративна юстиція незалежної України перебуває в стані свого становлення. Нагальна потреба в ній у нікого не викликає сумнівів. Для її швидкого і поступального розвитку варто скористатися досвідом розвинених європейських демократій, зокрема Німеччини, яка не лише має давній досвід адміністративної юстиції, але й змогла після панування тоталітарного режиму та його поразки в Другій світовій війні за короткий термін відновити адміністративну юстицію. Україна також перебуває в стані війни – проти російського агресора, за надзвичайно складних та руйнівних для країни процесів. Однак перемоги незабаром буде досягнуто і тоді знову нагально постане питання подальшого розвитку адміністративної юстиції.

Аналіз дослідження проблеми. Становлення і розвиток адміністративної юстиції Німеччини були предметом дослідження головно німецьких правознавців, таких як Т. Вюртенбергер, Г.-К. Краус, З. Вестфаль, Е. Шмідт-Ассман, Н. Ахтерберг, Р. Гайст, У. Ф. Дассель, К.-П. Зоммерман, М. Штолльайс, М. Нідобітек, В. Єллінек та ін. Окремі питання адміністративного права Німеччини висвітлювались в працях В. М. Бевзенка, М. М. Заїки, В. Х. Ярмакі, І. Б. Коліушка, Р. С. Мельника, М. І. Смоковича, А. Т. Комзюка. Однак вони не приділяють достатньої уваги історико-правовим аспектам тематики.

Метою статті є історико-правовий аналіз відновлення адміністративної юстиції в британській окупаційній зоні Німеччини після 1945 року.

Виклад основного матеріалу. Британська окупаційна зона, особливо у порівнянні з американською, складалася з досить різномірних районів. До неї увійшли колишні пруські провінції або їхні частини (Ганновер, північна частина Рейнської провінції, Шлезвіг-Гольштайн, Вестфалія), а також колишні землі Брауншвайг, Ольденбург, Ліппе і Шаумбург-Ліппе та ганзейське місто Гамбург. Формування федеральних земель, відновлення та змістове регулювання адміністративної юстиції відбувалися в британській зоні окупації поетапно. Подальший

виклад базується на землях британської окупаційної зони в тому вигляді, в якому вони були остаточно сформовані.

Нижня Саксонія була заснована наказом № 55 Британського військового уряду від 1 листопада 1946 року [1, с. 341]. Ст. I наказу передбачала, що раніше існуючі землі Брауншвайг, Ганновер, Ольденбург і Шаумбург-Ліппе втратять свою незалежність як землі та стануть частиною нової землі Нижня Саксонія. Щодо Брауншвайгу, Ольденбургу та Шаумбург-Ліппе британський військовий уряд міг відштовхуватися від раніше існуючих земель, а Ганновер був натомість прусською провінцією. Наказом № 46 від 23 серпня 1946 року він вперше отримав статус землі Британської зони [2, с. 305].

Відновлення адміністративної юстиції на території пізнішої землі Нижня Саксонія відбулося частково до, а частково після утворення цієї землі. У Ганновері за ініціативою військового уряду було наказано відновити діяльність адміністративних судів розпорядженням лорда-президента Ганновера від 17 серпня 1946 року [3, с. 248]. Ст. 1 передбачала, що адміністративні суди відновлять свою діяльність 15 вересня 1946 р. § 2 Наказу про відновлення констатував, що районні адміністративні суди (зазначені в § 1 як єдина інстанція) для адміністративних округів Ганновер, Гільдесгайм, Люнебург, Штаде, Оснабрюк і Ауріх приймають рішення в усіх справах, які були вирішені районним комітетом або окружним чи міським комітетом на підставі закону, що діяв до 30 січня 1933 року. Таким чином, наказ посилався на пруський закон «Про загальну державну адміністрацію» від 30 липня 1883 р. [4, с. 195], який, як юрисдикційна норма, не передбачав загальних положень, окрім тих, що стосуються поліцейських справ, а посилався на спеціальні законодавчі положення щодо предметної юрисдикції цих органів в абз. 2 § 7, до яких також належав і Вищий адміністративний суд Пруссії. Реч. 1 § 4 Наказу про відновлення регулювало фактичну незалежність. Положення передбачало, що адміністративні суди районів та їхні члени підпорядковуються лише закону.

У землі Ольденбург Наказ про відновлення діяльності адміністративних судів був виданий трохи пізніше, ніж у провінції Ганновер, а саме 26 серпня 1946 року. Наказ, який визначив початок діяльності адміністративних судів 17 вересня 1946 р., регламентував (дворівневу) судову організацію – міські або окружні адміністративні суди та вищі адміністративні суди. Однак щодо предметної юрисдикції та процедури він посилався на Закон Великого герцогства Ольденбург про адміністративну юстицію від 9 травня 1906 р. [5, с. 693]. Заснований на пруській нормі [6, с. 13, 16], Ольденбурзький закон про адміністративну юстицію також не мав загальних положень, а натомість регулював юрисдикцію адміністративних судів перелічувально, дозволяючи при цьому спрощене розширення юрисдикції шляхом наказу [там само, с. 15]. Наказ про відновлення також забезпечував певний, хоча й не повний, персональний поділ між адміністративною юстицією та діючою адміністрацією [7, с. 99].

У регіонах, які 31 жовтня 1946 року належали до колишньої землі Брауншвайг, адміністративна юстиція була відновлена лише 1 жовтня 1947 року, тобто після заснування землі Нижня Саксонія. Наказ про відновлення тимчасово реанімував діяльність Вищого адміністративного суду колишньої землі Брауншвайг до опри-

люднення закону про реорганізацію структури та юрисдикції адміністративних судів на всій території землі Нижня Саксонія та посилався на правову ситуацію, що діяла станом на 29 січня 1933 року в ст. 2 щодо його складу, судоустрою, юрисдикції та процедури. До юрисдикції Вищого адміністративного суду застосовувався принцип виключного переліку, а не загальних положень.

Стосовно землі Шаумбург-Ліппе напередодні її приєднання до нової землі Нижня Саксонія, яка до того часу не мала загальної адміністративної юстиції, не можна переконливо стверджувати, що там з 1945 року була запроваджена адміністративна юстиція [8, с. 29]. З утворенням землі Нижня Саксонія земля Шаумбург-Ліппе стала округом в адміністративному районі Ганновера і підпорядковувалась чинним там нормам.

Земля *Північний Рейн-Вестфалія* (на той час ще Північний Рейн/Вестфалія) була утворена 23 серпня 1946 року Наказом № 46 британського військового уряду [2, с. 305] з провінції Вестфалія та північної частини провінції Рейн (урядові округи Ахен, Дюссельдорф і Кельн). Земля Ліппе [9, с. 670], яка до цього часу була незалежною, була включена до складу Північного Рейну-Вестфалії з 21 січня 1947 року Наказом № 77 британського військового уряду [10, с. 411].

Ще до утворення землі Північний Рейн-Вестфалія було наказано відновити адміністративну юрисдикцію в провінції Північний Рейн і в провінції Вестфалія. У провінції Північний Рейн це відбулось з наказу Обер-президента про відновлення діяльності адміністративних судів від 29 березня 1946 р. [3, с. 190]. У § 1 зазначалося, що районні адміністративні суди для адміністративних округів Аахен, Кельн і Дюссельдорф відновлюють свою діяльність з 1 квітня 1946 р. Із погляду структури та змісту Наказ про відновлення значною мірою відповідав відповідному наказу для провінції Ганновер [там само, прим. 125]. І в цьому випадку наказ також був виданий за ініціативи військового уряду, за основу теж взяли (§ 2) пруське законодавство, чинне до 30 січня 1933 р., яке в принципі не регулювало компетенцію адміністративних судів за допомогою загального положення (винятком були поліцейські справи), а перераховувало їх. Також фактична незалежність була остаточно закріплена в реч. 1 § 4. Варто однак згадати, що зв'язок між адміністративною юстицією та діючою адміністрацією встановлювався тим фактом, що, згідно з § 5, Голова адміністративного суду мав бути адміністративним службовцем. Для провінції Вестфалія наказ про відновлення діяльності адміністративних судів від 2 серпня 1946 року вимагав, щоб районні адміністративні суди для адміністративних округів Мюнстер, Мінден і Арнсберг відновили свою діяльність 7 серпня 1946 року [там само, с. 233]. Цей наказ про відновлення також подібний за структурою та змістом до вже згаданих наказів, що стосуються Ганновера та провінції Північний Рейн, хоча Вестфальське регулювання не пов'язує посаду президента адміністративного суду з роботою в діючій адміністрації.

Адміністративна юстиція щодо землі Ліппе була відновлена лише після її приєднання до Північного Рейну-Вестфалії. Наказ про юрисдикцію в адміністративних справах і справах публічного права землі Ліппе від 6 лютого 1947 року, який набрав чинності 5 березня 1947 року, передбачав у абз. 1 статті I, що юстиція в штаті Ліппе в справах адміністрації та публічного права здійснюється адміністративним судом

адміністративного округу Мінден до подальших вказівок. З цією метою абз. 2 статті II передбачав, що Адміністративний суд Міндена має створити відділення, розташоване в Детмольді [11, с. 15]. Окрім організаційних положень, наказ містив два типи посилань. З одного боку, що стосується юрисдикції та процедури, посилялися на правову ситуацію, що існувала станом на 29 січня 1933 року [12, с. 49] (абз. 2 і 3 ст. I та абз. 1 ст. III), а з іншого боку, в решті питань – на наказ про відновлення Вестфалії (абз. 1 ст. V). Відокремлення адміністративної юстиції від діючої адміністрації було здійснено не зовсім досконало. Відділення складалося з голови та трьох непрофесійних членів, а також з посадової особи, кваліфікованої для вищої адміністративної служби, яка повинна працювати в адміністративній службі землі Ліппе (абз. 2 ст. II). Той факт, що відповідно до абз. 3 статті II президент землі Ліппе, окружний адміністратор округу Детмольд, окружний адміністратор округу Лемго та їхні заступники не могли бути членами адміністративного суду адміністративного району Мінден, вплинув на особистий зв'язок адміністративної юстиції, і адміністрація протистояла цьому в кожному конкретному випадку, однак, що стосується незалежності адміністративного суду, її не варто переоцінювати.

Шлезвіг-Гольштейн, колишня прусська провінція [13, с. 585, 595], отримала статус землі британської зони 23 серпня 1946 року Наказом № 46 британського військового уряду [2, с. 305]. Лише за сім тижнів до цього, 10 липня 1946 року, ландтаг (парламент) провінції Шлезвіг-Гольштейн – так вона називалася з 14 травня 1946 року – прийняв рішення про відновлення адміністративних судів шляхом прийняття однойменного закону, який, відповідно до абз. 2 § 16 закону, набув чинності через день з відновленням діяльності Земельного адміністративного суду [3, с. 270]. Адміністративні суди дворівневої адміністративної юрисдикції були визначені в § 1 абз. 2 як незалежні суди, що підпорядковуються лише закону. На керівників органів виконавчої влади (президента держави, членів уряду держави, керівників муніципалітетів, керівників округів) поширювалась норма § 5 про несумісність щодо членства в адміністративних судах. Відокремлення адміністративної юстиції від діючої адміністрації було, однак, неповним [7, с. 91]. Відповідно до абз. 2 § 9, судді земельних адміністративних судів могли працювати на другорядних посадах в адміністрації, а для голів міських та окружних адміністративних судів абз. 3 § 9 навіть передбачав, що вони можуть одночасно займати іншу основну посаду. Той факт, що судді земельного адміністративного суду повинні були мати досвід роботи в державному управлінні відповідно до абз. 1 § 9, також забезпечував певний зв'язок з діючою адміністрацією. В іншому, що стосується юрисдикції та процедури, закон відсилав до правової ситуації, яка існувала в Пруссії до приходу націонал-соціалістів до влади (таким чином, до принципу перерахування, який застосовується до предметної юрисдикції), хоча тут, з погляду нормативної техніки, було зроблено посилання не на кінцеву дату (30 або 29 січня 1933 року), як в інших випадках, а на відповідне націонал-соціалістичне законодавство (яке було скасовано § 3 закону).

Британська окупаційна влада надала *Гамбургу* статус землі, тобто міста-держави, підпорядкованої безпосередньо Рейху [14, с. 37], у зв'язку з його традиційним [15, с. 89] державно-правовим статусом. Наказ на відновлення діяльності

адміністративних судів у Гамбурзі з ініціативи військового уряду було надано розпорядженням бургомістра ганзейського міста від 18 березня 1946 року [3, с. 279]. Після цього 1 квітня 1946 р. адміністративні суди, а саме Адміністративний суд і Вищий адміністративний суд відновили свою діяльність (§ 1). Наказ здебільшого посилався на закон, який раніше діяв у Гамбурзі (§ 2, абзац 1), «включно з прийнятими до 1938 року законами про внесення змін та доповнення до законів» [7, с. 104]. Це означало дотримання, з одного боку, традиції правової держави [там само], а з іншого боку, стосовно юстиції – змішаної системи, що діяла з 1933/34 року, згідно з якою до розпоряджень поліцейських органів застосовувалося лише загальне положення, а в усіх інших питаннях діяв принцип виключного переліку [16, с. 112].

Після того, як у британській зоні спочатку були прийняті «регіональні норми» [17, с. 67], британський військовий уряд взяв на себе ініціативу запровадити єдину норму адміністративної юстиції для всієї зони. У червні 1947 року він створив Консультативний комітет з адміністративного та публічного права (Advisory Committee on Administrative and Public Law) при Правовому відділі (Legal Division) в Герфорді, якому було доручено розробити проєкт регламенту адміністративного суду для розвитку британської зони. Робота Герфордського комітету базувалася на «Гайдельберзькому проєкті», складеному для американської зони [169, с. 21]. Однак затвердження проєкту, підготовленого Консультативним комітетом, було відкладено, оскільки він передбачав створення Вищого адміністративного суду – у поєднанні з можливістю створення середньої інстанції, наданої землям, – що було відкинуто британським військовим урядом, який – без погодження з американським (військовим урядом) і без аналогічної установи в південних німецьких землях – наполягав на дворівневій структурі. Спричинені цим затримки в прийнятті єдиного рішення адміністративного суду були усунені проміжним рішенням [11, с. 6], у формі наказу № 141 Британського військового уряду з метою задовольнити найнагальніші потреби [18, с. 719].

Наказ № 141 Про юрисдикцію в адміністративних справах набрав чинності 1 квітня 1948 року. Він вже містив основні ідеї наказу, заснованого на Герфордському проєкті, який набув чинності майже через шість місяців, такі як вимога суб'єктивного публічного права в контексті позову про оскарження або бездіяльність (абз. 1 і 2 ст. III), обмеження перегляду дискреційних актів адміністрації (ст. III, абз. 3) або звільнення адміністративних судів від адміністративних завдань (ст. VIII і IX). Однак, перш за все – і це було його найбільш значним досягненням – частина I Наказу 141 під заголовком «Розширення правового захисту в адміністративних судах» [19, с. 101] запровадила загальне положення про адміністративну процедуру, так що відтоді будь-який адміністративний акт міг бути оскаржений за допомогою позову в адміністративному судочинстві. Відповідно до свого тимчасового характеру, ст. VI Наказу також вимагала, щоб чинні положення про устрій, юрисдикцію та процедуру адміністративних судів продовжували застосовуватися.

15 вересня 1948 року набув чинності вже не тимчасовий, а остаточний Наказ «Про адміністративну юрисдикцію в британській зоні» британського військового уряду. З набуттям чинності більшість положень Наказу № 141 було скасовано,

але не ст. VII (Адміністративна юстиція щодо органів місцевого самоврядування), а також VIII та IX (Звільнення адміністративних судів від виконання адміністративних обов'язків). Незважаючи на те, що Герфордський проєкт, на якому ґрунтувався Наказ № 165, був орієнтований на Гайдельберзький проєкт і в основних пунктах був змодельований за його зразком, «південнонімецька норма була змінена в такій кількості пунктів, так що проєкт, прийнятий в Герфорді на початку 1948 року, в кінцевому підсумку несуттєво відрізнявся від Гайдельберзького проєкту за структурою і за змістом» [20, с. 98]. Варто виділити суттєві моменти британського наказу, які засвідчують принципову суголосність із законодавством про адміністративні суди американської зони.

Як головне організаційне рішення, абз. 1 § 1 Наказу 165 передбачає, що адміністративна юстиція здійснюється незалежними судами, які підпорядковуються лише закону та відокремлені від адміністративних органів. Згідно з цим адміністративна юстиція була справжньою юстицією, а не частиною адміністрації і водночас особливою гілкою юстиції, окремою від звичайної юстиції, судді якої, як і судді звичайних судів, мали особисту незалежність відповідно до абз. 1 ст. 17. На відміну від американської зони, в Наказі 165 не передбачалось сумісництва адміністративних посадових осіб в якості адміністративних суддів, тим не менше, відповідно до абз. 2 § 14, принаймні половина штатних членів кожного VG повинна була мати трирічний досвід роботи в адміністративних органах. Адміністративна юстиція все ще була пов'язана з виконавчою владою через наглядову владу (§ 9), але це відповідало тенденції Наказу 165 гарантувати незалежність судочинства за будь-яких обставин, щоб не міністр внутрішніх справ, а прем'єр-міністр призначався як вищий наглядовий орган. Загальне положення, вже запроваджене Наказом № 141, було підтверджене § 22 Наказу № 165 для всіх галузей права та галузей управління, згідно з яким відмінність, що існувала в американській зоні (§ 22 Закону про адміністративне судочинство) між справами про оскарження та партійними суперечками, не була збережена, але юрисдикція адміністративних судів була поширена без розрізнення на всі публічно-правові суперечки, за винятком конституційних суперечок. Відповідно до §§ 23 і 24 звернення до адміністративних судів, які згідно з § 2 Наказу 165 мають дворівневу структуру в кожній землі (земельні адміністративні суди та Вищий адміністративний суд), передбачало відстоювання суб'єктивного публічного права. На відміну від американської зони, адміністративні суди більше не діяли як діюча адміністрація або замість неї відповідно до Наказу 165. Таким чином, перегляд дискреційних рішень органів влади відповідно до абз. 3 § 23 обмежувався дотриманням зовнішніх меж дискреції та належним здійсненням дискреційних повноважень. Залишки активного адміністрування містилися однак в абз. 4 § 23, згідно з яким у випадку, що регулюється цим законом, оцінка правової невігідності, покладеної на постраждалого, підлягала перегляду та зміні з боку адміністративного суду. Крім того, абз. 2 § 75 передбачав, що адміністративний суд може встановити менший розмір пільги, визначеної адміністративним актом. Щодо видів судочинства, то Положення № 165 передбачало крім позову про скасування (§ 23) позов про виконання або зобов'язання (§ 24) (який виходив за рамки простого позову про бездіяльність),

при цьому обидва типи позовів вимагали неуспішного заперечення відповідно до § 44, а також позову про винесення декларативного судового рішення відповідно до § 52; На відміну від американської зони, абстрактний контроль підзаконних норм не входив до юрисдикції адміністративних судів британської зони. Однак Наказ 165 (подібно до реч. 2 абз. 1 § 79 Закону про адміністративний суд в американській зоні) регулював продовження декларативного позову в реч. 2 абз. 1 § 75. Примітним у Наказі 165 є також те, що він містить визначення адміністративного акту в реч. 1, абз. 1 § 25 (як і в абз. 1 статті II Наказу 141). Згідно з цим визначенням, адміністративним актом у розумінні Наказу є «будь-яке розпорядження, наказ, рішення або інший захід, прийнятий адміністративним органом для врегулювання окремої справи у сфері публічного права» [21, с. 110].

Окрім уніфікації законодавства через Наказ 165 землі Нижня Саксонія, Північний Рейн-Вестфалія та Шлезвіг-Гольштайн також узгодили створення спільного Вищого адміністративного суду в рамках робочої групи з питань єдиної зональної структури адміністративної юстиції. Зрештою, з 1 квітня 1949 року було створено спільний Вищий адміністративний суд для земель Нижня Саксонія та Шлезвіг-Гольштайн з центром у Люнебурзі, який проіснував до створення окремого Вищого адміністративного суду землі Шлезвіг-Гольштайн 1 квітня 1991 року.

Висновки. Після поразки націонал-соціалізму в Німеччині нагально постало питання про відбудову адміністративної юстиції. Залежно від окупаційної зони ці процеси відбувалися в різних землях по-різному. Свою специфіку засвідчує повенний розвиток адміністративної юстиції у британській окупаційній зоні. Її було створено поетапно на базі дуже різних поміж собою земель. У результаті прийнятих окупаційною владою рішень адміністративна юстиція здійснювалася незалежними судами, підпорядкованими закону та відокремленими від адміністративних органів. На відміну від американської зони, у британській зоні не передбачалось сумісництва адміністративних посадових осіб в якості адміністративних суддів. Адміністративні суди не діяли як активна адміністрація або замість неї. Абстрактний контроль підзаконних норм не входив до юрисдикції адміністративних судів британської зони. Законодавство земель зони було уніфіковано і узгоджено створенням спільного Вищого адміністративного суду.

Література

1. Verordnung № 55 vom 1. November 1946. Amtsblatt der Militärregierung Deutschland – Britisches Kontrollgebiet. <http://www.reichsgesetzblatt.de/D/ABl-GB/1947/15-haupt.htm>
2. Verordnung № 46 vom 23. August 1946. Amtsblatt der Militärregierung Deutschland – Britisches Kontrollgebiet. <https://www.lwl.org/westfaelische-geschichte/que/normal/que1167.pdf>
3. Sandt Th. v. d. Die Verwaltungsgerichtsbarkeit in der britischen Zone. Münster Westf. : Aschen-dorff, 1949. 295 s.
4. Preußisches Gesetz über die allgemeine Landesverwaltung vom 30. Juli 1883. <http://www.verfassungen.de/preussen/gesetze/landesverwaltungsgesetz1883.htm>
5. Das Gesetz für das Großherzogtum Oldenburg betreffend Verwaltungsgerichtsbarkeit vom 9. Mai. 1906. Gesetzblatt für das Herzogtum Oldenburg.
6. Hanisch W. Das Verwaltungsgerichtsbarkeitsgesetz vom 9. Mai. 1906. In: Hanisch (Hrsg.). 100 Jahre Verwaltungsgerichtsbarkeit in Oldenburg. Oldenburg : Isensee, 1957. 219 s.
7. Hoffmann H. Die Wiederherstellung der Verwaltungsgerichtsbarkeit. Diss. Leipzig. 155 s.
8. Dassel U. v. Die neue Verwaltungsgerichtsbarkeit. Neue Justiz. 1948. № 1–2. S. 27–31.

9. Hüttenberger P. Nordrhein-Westfalen seit 1945. (Hrsg.) Sante G. W. v. Geschichte der deutschen Länder: Territorien-Ploetz. Bd. 2. Würzburg: Plötz, 1971. 1020 s.
10. Verordnung № 77 vom 21. Januar 1947. Amtsblatt der Militärregierung Deutschland – Britisches Kontrollgebiet.
11. Die Verwaltungsgerichtsbarkeit im Land Nordrhein-Westfalen 1945–1969: Dokumentation. Münster: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1970. 340 s.
12. Elbe J. v. Die Verwaltungsgerichtsbarkeit nach den Gesetzen der deutschen Länder. Borna/Leipzig: Noske, 1925. 60 s.
13. Scharff A. Schleswig-Holstein. (Hrsg.) Sante G. W. v. Geschichte der deutschen Länder : Territorien-Ploetz. Bd. 2. Würzburg : Plötz, 1971. 1020 s.
14. Weber W. Der gegenwärtige Verwaltungsaufbau Deutschlands. Hamburg: Gesetz und Recht Verl., 1948. 77 s.
15. Eschenburg Th. Jahre der Besetzung 1945–1949. Stuttgart : Brockhaus 1983. 627 s.
16. Krönig. Die Zuständigkeit des Hamburgischen Verwaltungsgerichts. MDR. 1947.
17. Schiffmann G. Die Bedeutung der ehrenamtlichen Richter bei Gerichten der allgemeinen Verwaltungsgerichtsbarkeit. Berlin : Duncker & Humblot, 1974. 317 s.
18. Verordnung № 141 vom 1. April 1948. Amtsblatt der Militärregierung Deutschland – Britisches Kontrollgebiet.
19. Giesges W. Die Verwaltungsgerichtsbarkeit in Hamburg. Hamburg: Rechts- u. Staatswiss. Verl., 1948. 91 s.
20. Sellmann M. Der Weg zur neuzeitlichen Verwaltungsgerichtsbarkeit. H.R. Kälz / R. Naumann (Hrsg.). Staatsbürger und Staatsgewalt. Bd. 1. Karlsruhe, 163. S. 25–86.
21. Hufnagl F. Die Verwaltungsgerichtsbarkeit in der amerikanischen und britischen Zone. Berlin/München: Schweitzer, 1950. 342 s.

Анотація

Паславська Н. Т. Історико-правовий аналіз адміністративної юстиції в британській окупаційній зоні повоєнної Німеччини. – Стаття.

У статті проаналізовано історико-правові аспекти відновлення адміністративної юстиції в британській окупаційній зоні в Німеччині після 1945 року. Ця територія була сформована різнорідними районами Німеччини, колишніми пруськими провінціями чи їхніми частинами.

Після прийняття регіональних норм британський військовий уряд ініціював запровадження єдиної норми адміністративної юстиції для всієї зони. Було створено Консультативний комітет з адміністративного та публічного права в Герфордї для розробки проекту регламенту адміністративного суду для розвитку британської зони. За основу було взято Гайдельберзький проєкт для американської зони. Британський військовий уряд не вважав за потрібне за аналогією до американської зони створити трирівневу адміністративну юрисдикцію, а наполягав на дворівневій, без можливості створення середньої інстанції, наданої землям. Проміжним рішенням було передбачено вимогу суб'єктивного публічного права в контексті позову про оскарження або бездіяльність, обмеження перегляду дискреційних актів адміністрації або звільнення адміністративних судів від адміністративних завдань). Найбільшим досягненням вважалося розширення правового захисту в адміністративних судах запровадженням загального положення про адміністративну процедуру, тому що відтоді будь-який адміністративний акт міг бути оскаржений за допомогою позову в адміністративному судочинстві. В результаті прийнятих окупаційною владою рішень адміністративна юстиція в британській зоні здійснювалася незалежними судами, підпорядкованими закону та відокремленими від адміністративних органів. На відміну від американської зони, у британській зоні не передбачалось сумісництва адміністративних посадових осіб в якості адміністративних суддів. Адміністративні суди не діяли як активна адміністрація або замість неї. Абстрактний контроль підзаконних норм не входив до юрисдикції адміністративних судів британської зони. Законодавство земель зони було уніфіковано і узгоджено створенням спільного Вищого адміністративного суду.

Ключові слова: адміністративна юстиція, адміністративна юрисдикція, британська окупаційна зона, Друга світова війна, Німеччина.

Summary

Paslavska N. T. Historical and legal analysis administrative justice in the British occupation zone of post-war Germany. – Article.

The article analyzes the historical and legal aspects of the restoration of administrative justice in the British occupation zone in Germany after 1945. This territory was formed by heterogeneous areas of Germany, former Prussian provinces or their parts. After the adoption of regional norms, the British military government initiated the introduction of a single regulation of administrative justice for the entire zone. An Advisory Committee on Administrative and Public Law was established in Herford to draft administrative tribunal regulations for the development of the British zone. The Heidelberg project for the American zone was taken as a basis. The British military government did not consider it necessary, by analogy with the American zone, to create a three-level administrative jurisdiction, but insisted on a two-level one, without the possibility of creating an intermediate instance given to the lands. The interim decision provided for the requirement of subjective public law in the context of a claim for appeal or inaction, limitation of review of discretionary acts of the administration or exemption of administrative courts from administrative tasks. The greatest achievement was considered to be the expansion of legal protection in administrative courts by the introduction of a general provision on administrative procedure, because since then any administrative act could be challenged by means of a lawsuit in administrative proceedings. As a result of the decisions made by the occupying power, administrative justice in the British zone was carried out by independent courts subordinate to the law and separated from administrative bodies. In contrast to the American zone, the British zone did not envisage the coexistence of administrative officials as administrative judges. The administrative courts did not act as or in place of the active administration. Abstract control of subordinate legislation was not within the jurisdiction of the administrative courts of the British zone. The legislation of the lands of the zone was unified and harmonized by the creation of a joint High Administrative Court.

Key words: administrative justice, administrative jurisdiction, British occupation zone, World War II, Germany.